MINISTRY OF HIGHER EDUCATION, SCIENCE AND INNOVATIONS OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN

BUKHARA STATE UNIVERSITY

"ISSUES AND CHALLENGES OF MODERN LINGUISTICS IN NEW UZBEKISTAN: LINGUOCULTUROLOGICAL, PRAGMALINGUISTIC, NEUROPSYCHOLINGUISTIC AND LINGUOFOLKLORISTIC APPROACHES"

INTERNATIONAL SCIENTIFIC& THEORETICAL CONFERENCE

BUKHARA -2024

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

BUXORO DAVLAT UNIVERSITETI

“YANGI O‘ZBEKISTON TILSHUNOSLIGIDA LINGVOKULTUROLOGIYA, PRAGMALINGVISTIKA, NEYROPSIXOLINGVISTIKA VA LINGVOFOLKLORISTIKA SOHALARINING DOLZARB MUAMMOLARI”

(*Filologiya fanlari doktori, professor R.R.Bobokalonov tavalludining 65 yilligiga bag’ishlanadi*)

XALQARO ILMIY-NAZARIY ANJUMAN MATERIALLAR TO‘PLAMI

©Buxoro davlat universiteti
©Fransuz filologiyasi kafedrasi

Buxoro-2024

UO‘K 81'373
81.1-3
G 13

Yangi O‘zbekiston tilshunosligida lingvokulturologiya, pragmalingvistika, neyropsixolingvistika va lingvofolkloristika sohalarining dolzarb muammolari (Filologiya fanlari doktori, professor R.R.Bobokalonov tavalludining 65 yilligiga bag’ishlanadi): maqola va tezislar to‘plami, to‘plovchi hamda nashrga tayyorlovchilar: O.O.Bobokalonov, N.B.Kuldasheva, N.N.Abdullayeva; Buxoro; “Durdona” nashriyoti, 2024 yil, **856** bet.

KBK 81.1-3

- Filologiya fanlari doktori (DSc), professor **R.R. Bobokalonov** umumiy tahriri asosida

Bosh muharrir:
O.O. Bobokalonov, f.f.f.d. (PhD), dotsent
Mas’ul muharrirlar:
M.H.Xamidova, f.f.f.d. (PhD), dotsent
M.M.Jo‘rayeva, f.f.f.d. (PhD), dotsent
D.B.Narzullayeva, Fransuz filologiyasi kafedrasi tadqiqotchisi
Texnik muharrirlar:
B.Q.Akramov, Fransuz filologiyasi kafedrasi tadqiqotchisi
R.O.Bobokalonov, Fakultetlararo chet tillar kafedrasi tadqiqotchisi
S.T.Temirov, Fransuz filologiyasi kafedrasi ilmiy-texnik assistenti
Tahririyat manzili:
Buxoro davlat universiteti, M.Iqbol ko‘chasi 11-uy

Tashkiliy qo‘mita manzili:	Tashkiliy qo‘mita mas’uli:
Buxoro davlat universiteti **Buxoro shahar** **M.Iqbol ko‘chasi 11-uy.** **Tel:** (+998) 65 221-29-14 **Fax:** 8(365) 221-27-07 **Elektron pochta manzili:** **buxdu_rektor@buxdu.uz**	**Fransuz filologiyasi kafedrasi mudiri** **Bobokalonov Odilshoh Ostonovich** **Tel:** (+998) 91 242-33-32 (+998) 97 304-33-32 **Telegram ID:** @OdilshohOstonovich **Elektron pochta manzili:** **o.o.bobokalonov@buxdu.uz**

O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2024 yil 20-martdagi 76-son farmoyishining 1-ilovasi “2024 yilda xalqaro miqyosida o‘tkaziladigan ilmiy va ilmiy-texnik tadbirlar rejasi”ga ko‘ra anjuman o‘tkazildi va chop etildi

ISBN 978-9943-6197-4-6

O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi Buxoro davlat universiteti tomonidan “*Yangi O‘zbekiston tilshunosligida lingvokulturologiya, pragmalingvistika, neyropsixolingvistika va lingvofolkloristika sohalarining dolzarb muammolari*” mavzusidagi xalqaro ilmiy-nazariy anjuman 2024-yil 16-17-aprel kunlari o‘tkazildi. Mazkur Xalqaro anjumanimizda Oliy o‘quv yurtlari hamda ilmiy-tekshirish instituti olimlari, yetuk mutaxassislar, stajyor-tadqiqotchi-izlanuvchilar, talabalar, xorijiy mamlakat olimlari ishtirok etishdi.

Anjuman maqsadi tilshunoslik, lingvomadaniyatshunoslik, pragmalingvistika, neyropsixolingvistika va lingvofolkloristika sohalaridagi taniqli tadqiqotchilar va mutaxassislarni birlashtirgan yuqori darajadagi akademik almashinuvlar ta’minlashdan iborat.

Anjumanda muhokama qilingan yo‘nalishlar va sohalar:

- **TILSHUNOSLIK**
  - **Nazariy tilshunoslik**
  - **Amaliy tilshunoslik**
  - **Qiyosiy tilshunoslik**
  - **Chog‘ishtirma tilshunoslik**
  - **Umumiy tilshunoslik**
  - **Matn tilshunosligi**
  - **Zamonaviy tilshunoslik**
  - **Tarixiy tilshunoslik**
  - **Lingvomadaniyatshunoslik**
  - **Psixolingvistika**
  - **Neyrolingvistika**
  - **Neyropsixolingvistika**
  - **Pragmalingvistika**
  - **Etnolingvistika**
  - **Sotsiolingvistika**
  - **Kognitiv lingvistika**
- **ADABIYOTSHUNOSLIK**
  - **Lingvofolkloristika**
  - **Lingvopoetika**
  - **Lingvostilistika**
  - **Narratologiya**
- **TIL VA PEDAGOGIK TA’LIM**
  - **Pedagogika**
  - **Didaktika**
  - **Metodologiya**
  - **Metodika**

Ilmiy-nazariy anjuman quyidagi sho‘balarda ish olib bordi:

1-SHO‘BA. ZAMONAVIY TILSHUNOSLIK VA LINGVOMADANIYATSHUNOSLIK MASALALARI:

O‘zbek va xorijiy tillar muhitida vujudga kelgan zamonaviy til yo‘nalishlari, sintaktik va semantik rivojlanishlarni chuqur tahlil qilish hamda til va madaniyatni o‘zida mujassamlashtiruvchi ilg‘or tilshunoslikning dolzab muammolari tadqiqi yoritiladi.

2-SHO‘BA. NEYROPSIXOLINGVISTIKA VA PRAGMALINGVISTIKA DOIRASIDAGI ILMIY IZLANISHLAR:

Tilshunoslikning turli ijtimoiy-madaniy sharoitlarida tilning pragmatik qo‘llanilishiga oid tadqiqotlar hamda Yangi O‘zbekistonga xos bo‘lgan lingvistik jihatlar va neyropsixologik faoliyati o‘rtasidagi aloqalarni o‘rganishga urg‘u beriladi.

3-SHO‘BA. ZAMONAVIY ADABIYOTSHUNOSLIK VA LINGVOFOLKLORISTIKA TADQIQOTLARI:

O‘zbek xalq og‘zaki ijodi va jahon folklorida ildiz otgan til an’analarini tekshirish, ayniqsa, og‘zaki rivoyatlarga va lingvistik avloddan avlodga o‘tishga jihatlariga e’tibor qaratiladi.

4-SHO‘BA. TIL VA TA’LIM:

Tilshunoslik, filologiya va barcha ta’lim sohalari oldida turgan farqli va mushtarak ilmlarni tadqiq etishga asosiy urg‘u beriladi.

SUMMARY ********* MUNDARIJA ********* СОДЕРЖАНИЕ

Avant-propos | *Foreword* | *Vorwort* | *Пролог* | *Prefazione*.....12

Khamidov Obidjon Khafizovich. Entre France et Ouzbékistan, perspective de la coopération dans l'enseignement supérieur.....17

Rasulov T.H. La persévérance dans la connaissance et le dévouement à l'éducation ouvrent les portes de l'avenir avec sagesse et érudition.....21

Ataboyev N.B. The pursuit of knowledge, dedication to teaching, and unwavering commitment to academic excellence define the legacy of Bobokalonov Ramazon Rajabovich.....22

1-SHO'BA. ZAMONAVIY TILSHUNOSLIK VA LINGVOMADANIYATSHUNOSLIK MASALALARI.....23

Alex Cormanski. Fondements linguistiques et culturels des jeux didactiques modernes.....24

Bobokalonov O.O. Modern scientific research directions and perspectives of linguoculturology.....30

Bobokalonov P.R. O'zbekcha-fransuzcha kanonik modelli so'z-gaplarning differensatsiyasi.....39

Bobokalonov R.R. & Istamova G.I. Substansial tilshunoslikda sodda gap qurilishi talqini.....45

Davletov K.K. Fransuz tilida "peur" konseptiga kiruvchi fe'llar.....51

Egamberdiyev J.J. & Egamberdiyeva I.A. Metaphor is a mirror of language, culture and spirituality.....56

Fayzulloyev M.B. & Raximov M.M. "Yo'l" konseptosferasining genezisi va rivoji.....64

Khamidova M.H. Expression de météonymes dans des formes et des styles traditionnels.....68

Hojiyeva G.S. & Abduraximova M.D. The role of art terminology in Linguistics.....74

Hojiyeva G.S. & Shirinova G.L. Fransuz tilidagi iboralarning leksik-semantik xususiyatlari.....79

Jo'rayeva M.M. & Sodiqov M.S. Fransuz va o'zbek tillari leksik tejamkorlik hamda ortiqchalik xususiyatlari.....83

Jo'rayeva M.M. Fransuz gazeta sarlavhalarida intertekstuallik 87

Jo'rayeva M.M. & Islomova S.Z. Fransuz gazeta sarlavhalarining asosiy turlari.....92

Juraeva N.Sh. & Akhmadova Sh.O. The phenomenon of taboo in French linguistics 97

Juraeva N.Sh. & Khamidova O.H. The phenomenon of dysphemism in French linguistics 102

Juraeva N.Sh. & Rakhmatova F.A. Semantic features of euphemisms in French 108

Kamolova S.J. Le caractère lexique et sémantique des noms propres français.....112

Koci B. & Bobokalonov O.O. Les fondements et les évolutions de la linguistique française: perspectives historiques, géographiques et contemporaines 118

Латифова К. Трактовка категории побудительной модальности в разно-системных языках.....125

Mamadaliev A. Exploring the role of language in shaping cultural identity: a linguoculturological perspective...129

Nakhracheva G.L. Verbal metaphors of pain in the Ob-Ugric languages.....137

Narzoullaeva D.B.& Fayzoullaeva M.I. Histoire de la recherche théolinguistique.....146

Narzoullaeva D.B.& Narzoulloeva N.N. Développement de la théolinguistique en Occident.....150

Nasimova F.S. Lexical-semantic characteristics of French culinary terms 155

Nasimova F. & Ahmadov Q. Tilshunoslik yangi sohalariga oid dolzarb muammolar tahlili.....160

Nasimova F.S. & Haydarova N.J. Fransuz va o'zbek tillarida pazandachilik terminlari ishlatilishining leksik-semantik usullari.....164

10.5281/zenodo.11212213

TILSHUNOSLIKNING YANGI SOHALARIGA OID DOLZARB MUAMMOLAR TAHLILI

Boukhara, Ouzbékistan

Nasimova Fotima Sodiq qizi
Mustaqil tadqiqotchi, fransuz tili o‘qituvchi
Fransuz filologiyasi kafedrasi
Xorijiy tillar fakulteti
Buxoro davlat universiteti
f.s.nasimova@buxdu.uz
https://scholar.google.com/citations?hl=fr&user=bvj8NfEAAAAJ

Ahmadov Qamariddin Asliddin o‘g‘li
Filologiya va tillarni o‘qitish (fransuz tili)
ta’lim yo‘nalishi 4-bosqich talabasi
Xorijiy tillar fakulteti
Buxoro davlat universiteti
ahmadov2907@gmail.com

***Annotatsiya**: Maqolada o‘zbek va xorijiy tilshunos olimlarining 20-asrning oxirlariga kelib “til madaniyat, psixologiya, folkloristika kabi sohalar bilan bog‘liq bo‘lmasdan, balki ularning o‘zidan o‘sib chiqqan va bularni ifodalaydigan vositadir”- degan farazlar orqali kirib kelgan tilshunoslikning yangi sohalariga oid dolzarb muammolar tahlil qilindi.*

***Kalit so‘zlar:** til, nutq, lingvokulturologik birliklar, neyropsixologiya, lingvistik pragmatika.*

***Аннотация:** В статье узбекские и зарубежные лингвисты исходят из предположений конца XX века о том, что “язык не связан с такими областями, как культура, психология, фольклористика, а, скорее, вырос из них и является средством их выражения”. Проанализированы актуальные проблемы, связанные с новыми областями языкознания.*

***Ключевые слова:** язык, речь, лингвокультурные единицы, нейропсихология, лингвистическая прагматика.*

***Abstract:** In the article, Uzbek and foreign linguists proceed from the assumptions of the late twentieth century that “language is not associated with areas such as culture, psychology, folklore, but rather grew out of them and is a means of their expression.” Current problems related to new areas of linguistics are analyzed.*

***Key words:** language, speech, linguocultural units, neuropsychology, linguistic pragmatics.*

KIRISH.

Globallashuv, standartlashuv, madaniyatlarning aralashuvi yuz berayotgan davrda turli xalqlar tili, ularni qiyosiy tahlil qilish, til va madaniyat mushtarakligini tadqiq etish dolzarb vazifalardan hisoblanadi. Shu borada bugungi kunda tilshunoslikning bir qator vazifalarni o'z ichiga oluvchi yangi sohalari ham vujudga keldi. Jumladan, lingvokulturologiya, neyropsixologiya, lingvofolkloristika va pragmalingvistika.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Lingvokulturologiya - tilni madaniyat fenomeni sifatida o'rganuvchi fan bo'lib, o'zaro aloqadorlikda bo'lgan til va madaniyat uning predmetini tashkil qiladi. Lingvokulturologiya tilshunoslik fanlariga kiradi, shuning uchun uning tadqiq natijalaridan ona tili va chet tillari o'qitish jarayonida amaliy foydalaniladi. Bu soha milliy tilda va til jarayonlarida namoyon bo'ladigan moddiy va ma'naviy madaniyatni o'rganadigan ijtimoiy fandir. Uning oldidagi eng dolzarb masalalar tilni madaniyatning yaratilish vositasi, rivojlanishi, saqlanishi va namoyon bo'lishidek eng muhim vazifalarni belgilab berishdir.

Lingvokulturologiya obyekti - madaniyat va tilning o'zaro aloqasi, o'zaro ta'sirini bir butunlikda tadqiq qilishdir.

Lingvokulturologik birliklar:

1. Muqobilsiz leksika;
2. Mifologiyalashtirilgan til birliklari;
3. Tilning paremiologik fondi;
4. Tilning frazeologik fondi;
5. O'xshatishlar, ramzlar, stereotiplar;
6. Tilning stilistik qatlami;
7. Nutqiy muomala;
8. Nutq etiketi.

NATIJALAR

Lingvokulturologiya sohasidagi izlaninishlar kun sayin ortib bormoqda. Chunki madaniyat va til bir-biri bilan chambarchas bog'liqlikdadir. Shuning uchun ham bu soha zamonaviy, badiiy madaniyatni ifodalash uchun ham qo'llaniladi.

Lingvistik pragmatika ham tilshunoslikning yangi sohalaridan biri bo'lib, so'zlovchi ijtimoiy faoliyatining nutqdagi real ifoda masalalarini qamrab oladi. Tilshunos olim Petrovning til haqidagi tezisi lingvopragmatikaning boshlang'ich tadqiqiy chegarasini aniqlash uchun lingvistik asos bo'ladi. Inson qaysidir tilga xos semantik bilimlarsiz so'zlashi yoki anglashi mumkin emas, masalan, musiqali pyesa mazmunidan ogohlik uning ijrosi uchun yetarli bo'lmaydi, buning uchun, ijro mahorati layoqatiga ham ega bo'lish lozim. Qarashimiz bo'yicha so'zlash va anglash ham xuddi shunday.

MUHOKAMA

Kommunikatsiya jarayonining kengayish munosabati bilan uni tadqiq etish jarayoni ham murakkablasha bordi. Boshqa fan sohalarida bo'lgani kabi tilshunoslikda ham yangi tarmoq, obyektlar yuzaga kela boshladi. Jahon tilshunosligida kishilar o'rtasidagi aloqa aralashuv jarayonini lingvistik xususiyatlar asosida ikki guruhga ajratib o'rganishni tavsiya etadilar.

1. Tovush tili-eshitish asosidagi mazmun va shakl;
2. Imo-ishora-ko'rish vositasi bilan amalga oshiriladigan til.

Sistem-struktur tilshunoslik umumiylik va xususiylik dialektikasini e'tiborga olib, til va

nutqni izchil ravishda farqlaydiva asosiy e’tiborni xususiyliklarga qaratadi. Bunday modellashtirish dastlabki davrda faqat shaklga qarab belgilangan, tilshunos uchun eng ahamiyatli narsa substansiya emas, shakl deb qaralgan.

Obyektiv borliqdagi barcha narsa hodisalarni, belgi-xususiyatlarni, harakat-holatlarni nomlash xususiyatiga ega so‘zlarni indikativ, ya’ni ishora qiluvchi so‘zlar deyiladi. Bunday xususiyatni inkor qiluvchi so‘zlarni esa indikativ xususiyatga ega bo‘lmagan so‘zlar deyish mumkin.

Nutqiy akt bilan kontekst o‘rtasidagi munosabat juda kuchli bo‘lganda nutqiy akt ma’nosi kontekst bilan bog‘liq holda anglangan o‘rinlarda pragmatikaga ehtiyoj tug‘iladi.

Shunday qilib, gapdan anglashilgan mazmun bilan subyekt munosabati pragmatikaga daxldordir. Nutqiy akt, indikativ bo‘lmagan so‘zlar, kontekst, nutqiy vaziyat kabi tushunchalar lingvistik pragmatikaning marakaziy tushunchalari sanaladi.

XULOSA

Xulosa qilib aytadigan bo‘lsak, til, nutq, madaniyat, jamiyatning eng kichik bo‘g‘ini hisoblangan so‘zlovchi va tinglovchilar tilshunoslikning zamonaviy sohalarining o‘rganish obyekti bo‘lib hisoblanadi. Jamiyat bor ekan, muloqot vositasi bo‘lgan til va nutq ham yangilanib boradi. Shu bilan birgalikda tilshunoslik aspektlari boyib borishi natijasi o‘laroq, uning oldidagi vazifalar ham yechim topadi.

ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. Abdenazimov Shamsetdin. Lingvofolkloristika. No‘kis bo‘lim-2018.
2. Khamidova, M. K., and N. A. Usanova. "The contrastive method of research in modern linguistics." *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences* 2.6 (2022): 374-377.
3. Muhammad Hakimov. O‘zbek pragma lingvistika asoslari. Toshkent-2013.
4. Narzullayeva, Dilfuza. "ТЕОЛИНГВИСТИКА ВА ТЕОЛИНГВИСТИК БИРЛИКЛАР ТАДҚИҚИ." *ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz)* 42.42 (2023).
5. Nasimova, Fotima. "TERMIN VA UNING O ‘ZIGA XOS XUSUSIYATLARI." *ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz)* 42.42 (2023).
6. Nasimova, Fotima. "Fransuz va o ‘zbek tillarida intonatsiyaning uslubiy xususiyatlari." *ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz)* 42.42 (2023).
7. Nasimova, Fotima. "FRANSUZ TILIDA ZOONIMLAR BILAN IFODALANGAN FRAZEOLOGIK BIRLIKLARNING GRAMMATIK O‘ZIGA XOSLIGI." *ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz)* 44.44 (2023).
8. Nasimova, Fotima. "FRANSUZ TILI TERMINOLOGIYASINING ONOMASTIK XUSUSIYATLARI TO‘G‘RISIDA." *ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz)* 44.44 (2023).
9. Nasimova, Fotima. "O ‘ZBEK VA FRANSUZ TILLARIDA BO ‘G ‘IN TUZILISHI." *ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz)* 44.44 (2023).

10. Nasimova, Fotima. "FRANSUZ TILIDAGI GASTRONOMIK TERMINLARNING ETIMOLOGIK TAVSIFI." *ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz)* 47.47 (2024).
11. Nasimova, Fotima. "HISTORICAL-ETYMOLOGICAL CHARACTERISTICS OF FOOD NAMES FOUND IN UZBEK CLASSICAL WORKS." *JOURNAL OF MULTIDISCIPLINARY BULLETIN* 7.1 (2024): 168-175.
12. Nasimova, Fotima. "ON SOME FEATURES OF THE CULINARY VOCABULARY OF THE UZBEK LANGUAGE." *ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz)* 47.47 (2024).
13. Nematulloyevich, Sayfullayev Bakhshillo. "Indirect Speech in the French Language." *INTERNATIONAL JOURNAL OF LANGUAGE LEARNING AND APPLIED LINGUISTICS* 2.3 (2023): 157-161.
14. Ostonovich, Bobokalonov Odilshokh. "General and national-cultural features of medical plants in uzbek and french languages." *Interdisciplinary Conference of Young Scholars in Social Sciences (USA)*. 2021.
15. Sitora Usmonova. Lingvokulturologiya. Toshkent-2019.
16. Насимова, Фотима. "Classification and Phonological Opposition of Vowels in French Language." *ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz)* 36.36 (2023).
17. Насимова, Фотима. "OʻZBEK TILI FONETIKASI VA FONOSTILISTIKASINING OʻZIGA XOSLIKLARI." *ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz)* 36.36 (2023).
18. Насимова, Фотима. "O ʻzbek mumtoz adabiy asarlarida uchraydigan taom nomlarining leksik-semantik xususiyatlari." *Зарубежная лингвистика и лингводидактика* 1.5 (2023): 25-32.
19. Рустамова, Ферузабону. "Понятие Дискурсивного Анализа Астрономических И Космологических Слов." *ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz)* 43.43 (2023).
20. Ўзбек тилининг изоҳли луғати. Iqtisodiyot va huquq dunyosi. Toshkent 1998.